

Jurij Makar, Witalij Makar

Uniwersytet Narodowy im. J. Fed'kowycza w Czerniowcach

Pochodzenie i charakter dzisiejszej niestabilności na Ukrainie

Wydarzenia nękające w ciągu dwóch ostatnich lat Ukrainę swoimi korzeniami sięgają w głąb stuleci. Właśnie dlatego ich pochodzenia należy doszukiwać się w epoce średniowiecza, kiedy kształtowały się procesy zarówno narodowości, jak i państwowości ludów europejskich. W nowoczesnej Ukrainie, a zwłaszcza po Rewolucji Honoru końca 2013 r./początku 2014 r. ukraińska myśl społeczna ponownie zaczęła poszukiwać odpowiedzi na pytanie retoryczne: dlaczego Ukraińcy dotychczas nie mogą w należyty sposób ukształtować swojej państwowości, mimo że próbowano to niejednokrotnie uczynić?

Dlaczego Ukraińcom nie udało się wybudować swojej państwowości w przeszłości, jak tego dokonały narody ościenne: Czesi, Litwini, Polacy, Rumuni, Słowacy oraz Węgrzy? W przeszłości ta kwestia niejednokrotnie była podejmowana w społeczeństwie ukraińskim zarówno na ziemiach rodzimych, jak i na uchodźstwie. W poniższym artykule podamy mniej znane publikacje źródłowo-badawcze z różnych okresów, dotyczące jednak tego samego tematu. Pierwsze wydanie tego typu publikacji to *Dzieje Rusów*¹, których autorstwo przypisywano Hryhorijowi Poletyce, ukraińskiemu działaczowi na służbie carskiej i cerkiewnej w XVIII w., znanemu redaktorowi wielu dokumentów dotyczących przeważnie tzw. Małorosji, jak nazywano wtedy Ukrainę wchodzącą w skład imperium rosyjskiego. Przywołany urzędnik dostał rękopis tego dzieła od arcybiskupa białoruskiego Gieorgija Koniskiego. W niniejszym tekście na pierwszy plan wysuwa się próba wydobycia nutki odrębności Ukraińców od Rosjan, na tle wymuszonego podania dziejów dawnej Ukrainy w wygodnym dla władzy rosyjskiej naświetleniu. Równocześnie od pierwszych stron pracy mowa jest o tym, iż „kraj ten jakby stworzony, albo skazany na ruinę wskutek częstych najazdów innych plemion”, a najczęstszym wskutek

¹ *Исторія Русов или Малой Россіи. Сочиненіе Георгія Конискаго, Архієпископа Беларускаго, Москва, Университетская Типографія, 1846.*

„walk wewnętrznych, doznał zrujnowania” i pozostał „zabarwiony oraz przepojony krwią ludzką”². Czy nie jest tak współcześnie?

Następne wydawnictwo, które chcielibyśmy krótko scharakteryzować, to praca Ołeksandra Meżko-Ohłobłyńa *Ludzie Starej Ukrainy*. Uczony ten opuścił Ukrainę podczas II wojny światowej, aby uniknąć prześladowań po jej zakończeniu. Wiele zrobił w dziedzinie badań dziejów Ukrainy, jej rozwoju społecznego, negatywnego oddziaływania panowania rosyjskiego na postęp cywilizacyjny społeczeństwa ukraińskiego. Pozostawił po sobie solidną spuściznę naukową w postaci druków, rękopisów oraz zgromadzonych materiałów archiwalnych. W wymienionej pracy odtworzył stanowisko ukraińskiej szlachty pod zaborem rosyjskim, przeważnie w XVIII w., wobec losów Rusinów (czytaj – Ukraińców) w imperium rosyjskim. Podał to oczywiście językiem ezopowym³. Niestety wydanie książki na terenie Ukrainy stało się możliwe po upływie ponad czterdziestu lat po wcześniejszym jej wydaniu poza granicami.

I jeszcze jedna publikacja autorstwa współczesnego uczonego ukraińskiego, filozofa i politologa z Charkowa Ołeksija Kucia *Uświadomiona niepodległość: jak/czy została zrealizowana wolność etnopolityczna? Realia ukraińskie*⁴. Szczególną uwagę należy zwrócić na rok publikacji – 2013 w Charkowie, czyli podczas prezydentury Wiktora Janukowycza, dobiegającej co prawda końca wskutek jego zbliżającej się ucieczki z Ukrainy. W latach wcześniejszych profesor Kuć opublikował sam lub we współautorstwie wiele innych prac na tematy dotyczące kształtowania państwowości ukraińskiej, np. *Aspekty etnopolityczne rozbudowy państwa ukraińskiego* (1999), *Polityka językowa w procesach państwowotwórczych*, *Aspekt etnopolityczny Wielkiego Głodu (hołodomoru) na Ukrainie w latach 1932–1933*, *Świadomość etnonarodowa w procesach państwowotwórczych*⁵ i in. Uwagę zwraca fakt, że wymienione powyżej monografie autora mają bezpośredni stosunek do poruszanej przez nas kwestii.

Wymienione powyżej druki są jedynie próbą podania przez autorów kilku przykładów tego, o czym mówiono i pisano, nie tylko na Ukrainie, w ciągu dziesięcioleci i stuleci – mianowicie dlaczego naród ukraiński nie mógł ukształtować swojej państwowości w należyty sposób oraz w odpowiednim czasie. W ukraińskim środowisku – w samej Ukrainie i poza jej granicami – do niedawna panowało przekonanie, że za te kłopoty ponosi odpowiedzialność ktoś inny, a nie sami Ukraińcy. Obecnie przeważająca część społeczeństwa ukraińskiego dojrzeła do rozumienia tego, że pierwotne przyczyny niepowodzenia w kształtowaniu państwowości, jak również funkcjonowanie in-

² *Ibidem*, c. I.

³ O. Meżko-Ohłoblyn, *Люди Старої України та інші праці*, red. Л.Р. Винар, Острог-Нью-Йорк, 2000.

⁴ O.M. Куць, *Усвідомлена незалежність: як/чи реалізована етнополітична свобода? Українські реалії*, Харків, ХНУ, 2013.

⁵ O. Куць, Ю. Куць, *Етнополітичні аспекти розбудови Української держави*, Харків, Березіль, 1999; O. Куць, *Мовна політика в державотворчих процесах*, Харків, ХНУ, 2004; idem, *Етнополітичний аспект Голодомору в Україні (1932–1933 рр.)*, Харків, ХНУ, 2008; O. Куць, М. Мадін, *Етноноціональна свідомість у державотворчих процесах*, Харків, Новое Слово, 2009.

stytucji państwowych przede wszystkim zależą od czynnika wewnętrznego. A czynnik zewnętrzny tym procesom może tylko sprzyjać lub też działać na nich hamująco⁶.

Zabierając się do opracowania kwestii pochodzenia oraz charakteru współczesnych wydarzeń na Ukrainie, jak również na arenie międzynarodowej oscylującej wokół ukraińskiej myśli społeczno-politycznej, autorzy postawili przed sobą cel zbadania ich pierwotnych przyczyn. A przyczyny te, w naszym przekonaniu, kryją się przede wszystkim w społeczeństwie ukraińskim pozostającym dość długo częścią społeczeństwa rosyjskiego lub sowieckiego. Mimo rzekomej niepodległości u schyłku ubiegłego wieku Ukraina nie uwolniła się całkowicie od wpływów Rosji. Na to również składa się wiele przyczyn. Autorzy artykułu w żadnym razie nie są nastawieni pesymistycznie wobec własnego państwa. Wręcz przeciwnie, popieramy wysiłki dzisiejszej władzy Ukrainy skierowane na osiągnięcie niepodległości rzeczywistej, a nie zależnej od kraju sąsiedniego, który postrzega Ukrainę w strefie swoich interesów mocarstwowych i stawia jej pod tym względem warunki o charakterze politycznym, dyktując to, w jakim kierunku powinna się rozwijać, do jakich sojuszy przystępować lub nie. Jednak nie możemy nie zauważać tego, co powstrzymuje postęp cywilizacyjny społeczeństwa ukraińskiego.

O momencie, w którym przodkowie dzisiejszych Ukraińców stracili szansę na ukształtowanie własnego państwa, można dyskutować w nieskończoność. Czy stało się to po upadku Rusi Kijowskiej, Księstwa Halicko-Wołyńskiego? Dlaczego Ukraina nie została trzecim członkiem Unii Lubelskiej? Dlaczego Bohdan Chmielnicki podpisał niekorzystną dla Ukrainy umowę z państwem moskiewskim wbrew, jak dzisiaj widzimy, własnemu interesowi narodowemu? Odpowiedzi na te i wiele innych pytań poszukują naukowcy ukraińscy. Współczesne wydarzenia domagają się odpowiedzi na pytanie – czy i jakim ma być współczesne państwo ukraińskie? Do jakiej cywilizacji ma należeć – zachodniej (europejskiej) czy wschodniej (euroazjatyckiej), kultywowanej w dzisiejszej Rosji. O tym, że Ukraińcy są autochtonami Europy i częścią jej społeczeństwa, również napisano niemało⁷.

Większość badaczy ukraińskich zgadza się z tym, iż trwanie większości etnicznych ziem ukraińskich po Ugodzie Perejaśławskiej (1654) w sojuszu z państwem moskiewskim było fikcją, gdyż, jak się okazało, stały się one po prostu łupem terytorialnym

⁶ J. Makar, N. Burejko, *Between West and East: Towards the Problem of Foreign Policy Orientation of Ukraine*, [w:] „Acta Scientifica Academia Ostroviensis”, Sectio A, Nauki Humanistyczne, Społeczne i Techniczne, nr 4 (2), Ostrowiec Świętokrzyski 2014, s. 91–99; J. Makar, *Dwudziestolecie relacji ukraińsko-polskich: osiągnięcia, problemy a perspektywę na przyszłość*, [w:] *Polska, Słowacja, Europa Środkowa XIX–XX wieku: księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Ewie Orlof*, red. J. Pisuliński, E. Rączy, K. Żarna, Rzeszów 2011, s. 407–415; O. Шкробанець, *Процеси дисконікації між Україною та Росією в умовах сучасної гібридної війни: інформаційні виміри*, [w:] *Історико-політичні проблеми сучасного світу*, т. 29–30, Чернівці, ЧНУ, 2015, с. 363–369.

⁷ *Почему Украина не Россия/автор-составитель А.А. Кокотюха*, Харьков, Фолио, 2004; Л. Терлецький, *Етногенез українського народу*, Львів, ПП «Інтелект-Бізнес» 2007; М. Брайчевський, *Вибрані твори. Історико-археологічні студії*. Публіцистика, Нью-Йорк. – Київ, «КМ Academia» 1999; О. Сугоняко, *Україна: повернення до себе*, Київ, Юніверс, 2000.

wzmacniającego się sąsiada północno-wschodniego, który wcale nie miał zamiaru traktować poważnie podpisanej umowy. Warto również nadmienić, że Ukraina jako państwo niepodległe nie posiada jej wersji oryginalnej, a kopia przekazana stronie ukraińskiej w 1997 r. przez ówczesnego prezydenta Federacji Rosyjskiej Borysa Jelcyna jest sfałszowana⁸.

W obecnej sytuacji po wydarzeniach sprzed dwóch lat absolutna większość Ukraińców jest przekonana, iż fałszowanie dziejów ich ojczyzny w byłej Rosji carskiej, Związku Sowieckim i dzisiejszej Federacji Rosyjskiej ma wspólne pochodzenie i jest skierowane na przywłaszczenie sobie dziejów Ukrainy. Chcielibyśmy przytoczyć dla ilustracji kilka uwag z artykułu Ołeha Romarczuka *Ideologia „partnerstwa strategicznego”, czyli rok skradzionej historii*⁹. Zwróćmy uwagę, że był to początek 2012 r., kiedy reżim Janukowycza niby przybierał na sile. Artykuł pojawił się w tygodniku „Droga Zwycięstwa” jako swoista odpowiedź na rozporządzenie ówczesnego prezydenta Rosji Dmitrija Miedwediewa o przeprowadzeniu w Federacji Rosyjskiej „Roku Historii Rosyjskiej” w celu zwrócenia uwagi społeczeństwa na dzieje rosyjskie oraz rolę Rosji w światowym procesie historycznym datowane na 9 stycznia tego roku¹⁰.

Według uwag autora, tuż po pojawieniu się rozporządzenia w rosyjskich komentarzach internetowych nie zabrakło sarkastycznych wypowiedzi, tj.: „Rok skradzionej historii. Będzie burzliwe świętowanie uprawomocnienia konstantynopolskiego orła dwugłowego, holenderskiego trykoloru, sowieckiego hymnu, »wypożyczenie« kijowskiej historii Rusi, wspólnych z tataro-mongołami ataków na »matkę grodów ruskich«, zrabowanie oraz spalenie Kijowa przez obce plemiona suzdalsko-muromskie itp., Rok Histerii Rosyjskiej (gra słów – historia – histeria – *Aut.*)”¹¹.

Nie zabrakło również w rosyjskich mediach chwalebnych wypowiedzi pod adresem rozporządzenia oraz działań władzy państwowej jeszcze przed jego ukazaniem się. Niezwykle skomplikowaną kwestią w stosunkach Ukraina–Rosja jest problem Hołodomoru, czyli zabójstwo milionów ukraińskich chłopów w latach 1932–1933 przez morzenie ich głodem. Dla przykładu, dziennikarz radiowy programu „Głos Rosji” Michaił Szejnkman skonstruował fałszywy przekaz ukrajinofobski o tym masowym ludobójstwie, rozpowszechniany na krótkich i średnich falach radiowych w 38 językach¹². To tylko jedno z wielu tysięcy oszczerstw pod adresem narodu ukraińskiego. Szczerze mówiąc, współcześnie podobnymi fałszerstwami nikogo nie da się oszukać – zarówno zamiarów Rosji wobec Ukrainy, jak i całej Europy¹³.

Jeżeli mowa o całokształcie dziejów Rosji, to jak zauważył ukraiński uczony Serhij Rudiuk, „podręczniki historii Rosji kształtują w świadomości uczniów oraz młodzie-

⁸ *Ibidem.*

⁹ O. Ромарчук, *Ідеологія «стратегічного партнерства», або рік краденої історії*, Шлях перемоги, 1 лютого 2012, с. 6.

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem.*

¹³ Е. Кінан, *Російські історичні міти* (перекл. з англ.), Київ, Критика, 2003.

ży studenckiej Federacji Rosyjskiej nienawiść do wszystkiego ukraińskiego”. W swojej wypowiedzi przytacza kilka uwag o traktowaniu oficjalnego rosyjskiego kursu oświaty i nauki. Według niego, „proklamowanie niepodległości Ukrainy w roku 1918 było przejawem separatyzmu, nie kojarzyło się z interesem narodowym Ukraińców i nie korzystało z poparcia ogółu społeczeństwa”. W tych latach na Ukrainie doszło do „wojny domowej”, która zakończyła się „prawidłowym” zwycięstwem władzy sowieckiej nad „zdrajcami narodu ukraińskiego”. Ciekawa w tym względzie jest uwaga pierwszego prezydenta Ukrainy Łeonida Krawczuka, który miał powiedzieć, iż w takim wypadku nie należy oczekiwać na równoprawną współpracę z Rosją. Według niego: „Te chłopczęta i dziewczęta, siedzące na ławach (szkolnych – *Aut.*), za 10 lat przyjdą do władzy w Rosji... I one będą myślały tak, jak myśli Putin”¹⁴.

Wracając do czasów wcześniejszych, należy zaznaczyć, że badanie dziejów ukraińskich sprowadza się do tezy, iż brak niepodległości narodowej w przeszłości nie sprzyjał uświadomieniu przez Ukraińców poczucia własnego honoru, odczucia dumy za własną przeszłość, teraźniejszość i pewności na przyszłość. To z kolei ukształtowało w Ukraińcach pewne niedowartościowanie, do dnia dzisiejszego ukazujące się w takich formach, jak upokorzenie narodowe, niepewność, wstydlivość, liczenie na pomoc ze wewnątrz itp. Kompleks upokorzenia doprowadził przeciętnego Ukraińca, zmuszonego stale walczyć o przetrwanie, do kultywowania syndromu przysposobienia, a nawet zdrady¹⁵. Znany ukraiński pisarz, działacz społeczno-polityczny Iwan Franko uważał taką cechę swoich rodaków za niezdolność, czyli niedostateczną zdolność do życia politycznego¹⁶. Na pytanie socjologów: „Jaka cecha Ukraińców najbardziej wam się nie podoba?” – odpowiedź jednej trzeciej części respondentów brzmiała – kompleks niższości. Następnymi cechami wymieniono cierpliwość oraz pesymizm¹⁷.

O negatywnych cechach społeczeństwa ukraińskiego, ukształtowanych w czasach bezpaństwowości, po odzyskaniu przez Ukrainę niepodległości dyskusje rozpoczęły się jeszcze w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. Wśród nich w jednej z pierwszych głos zabrała profesor politologii z Kijowa Iryna Kresina, wymieniając następujące cechy: upośledzenie narodowe, odwieczne gnębienie narodu, drugorzędność, niezdolność państwowotwórcza, wstydlivość narodowa, miedzowe przekleście geopolityczne, janczarstwo, samopożeranie narodowe, epigonizm kulturalny, bezsubiektywność międzynarodowa, mazochizm, mankurtyzm, konformizm, ambiwalencja jednostki, zrzczenie się kultury narodowej i dążenie do cudzej, więc wpływowej oraz prestiżowej. Wszystko to razem oznacza swoistą eksploatację strachu narodowego, rozwijające-

¹⁴ О. Ромарчук, *op. cit.*, s. 6.

¹⁵ О.М. Куць, *op. cit.*, s. 227–228; *Сучасна українська політика*, Київ, 2006, вип. 19, с. 201.

¹⁶ О.М. Куць, *op. cit.*, с. 228; *Україна і Росія: Збірник наукових праць*, Київ, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2010, с. 208.

¹⁷ О. Куць, М. Мадін, *Етнонаціональна свідомість у державотворчих процесах*, Харків, «Новое Слово» 2009, с. 101.

go się nie tylko w kierunku separatyzmu, szowinizmu, zdrady, lecz także niezdolności do państwowotwórczości¹⁸.

Do tego należy dodać, że wymieniony wyżej kompleks cech ujemnych ma otwarcie prorosyjski wektor, innymi słowy – młodszego brata lub małosyjskości, narzucony przez wielkomocarstwową władzę dążącą przekształcić ogół poddanych imperium na prawdziwych Rosjan¹⁹. Tuż przed upadkiem ZSRR w czasopiśmie „Družba Narodów” ukazał się artykuł wybitnego ukraińskiego i sowieckiego uczonego Wołodymyra Wernadskiego, napisany wiele lat temu, w którym nadmieniał, iż „polityka rządowa tamtych czasów zmierzała do całkowitego złączenia Ukraińców z panującą narodowością i zniszczenia szkodliwego dla niej uświadomienia swojej odrębności narodowej”²⁰.

Tragedią ukraińskiego procesu kulturalno-narodowego, jak uważa znany ukraiński socjolog, m.in. były ambasador Ukrainy we Włoszech, Wołodymyr Jewtuch, jest brak wewnętrznej jedności etnostrukturalnej, która zjednoczyłaby „okaleczone i rozdarte organizm kultury, historii, narodu” we wspólną całość²¹.

Ogólnie rzecz ujmując, „małosyjskość” da się scharakteryzować przez następujące cechy ujemne: po pierwsze poczucie drugorzędności oraz niższości, przebywanie w stałym strachu, gotowość „ucieczki przed złem”, a nawet dążenie do udowodnienia swojej „rzeczywistej nieukraińskości”; po drugie wstydlivość komunikowania się w języku ojczystym, poszanowanie obyczajów, dystansowanie się od ukraińskiej kultury ludowej, a niekiedy nawet kultury profesjonalnej, rzekomo drugorzędnej, „wiejskiej”, „prowincjonalnej”; po trzecie niesmak do samodzielnego racjonalnego zjednoczenia społecznego (atamanszczyzna); po czwarte myślenie kategoriami „wielkiego mocarstwa” (ZSRR był potężnym mocarstwem, wszyscy bali się nas) oraz lekceważenie „lokalnymi interesami”; po piąte nieadekwatna ocena własnych osiągnięć, ciągle przypominanie sobie własnych porażek, a stąd uzasadnienie niemożności samodzielnego istnienia państwa ukraińskiego i własnej kultury oraz wskutek tego prowadzenie „chutorzańskiego sposobu istnienia”. Wszystko to razem wzięte ukształtowało obraz Ukraińca „z podwójnym dnem”, czyli przysposobienca, nie takiego prostego naiwniaka, na jakiego wygląda²².

Uczni ukraińscy określają następujące typy małosyjskości:

- federalistyczny – skierowany na odrodzenie państwowości ukraińskiej w ramach federacji Rosji demokratycznej (takiego zdania był nawet Mychajło Hru-

¹⁸ I. Кресіна, *Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси (етнополітичний аналіз)*, Київ, Вища школа, 1998, s. 144.

¹⁹ Є. Маланюк, *Книга спостережень: Проза*, Торонто, Гомін України, 1962, s. 163; К. Корсак, Е. Когут, *Розвиток малоросійської свідомості і національне будівництво*, Зустрічі, 1991, nr 2, s. 161–174.

²⁰ В. Вернадский, *Украинский вопрос и русское общество*, «Дружба Народов», 1990, nr 3, s. 247–254.

²¹ В.Б. Євтух, *Етносоціологія: довідник*, Київ, НПУ ім. Драгоманова, 2011, s. 223.

²² О.М. Куць, *op. cit.*, s. 229; М. Попович, *XX. Червоне століття*, вид. 2-е, Київ, АртЕк, 2007, s. 662–679.

szewskij przed objęciem władzy w Rosji przez bolszewików). W obecnych czasach tzw. federaliści ukraińscy walczą o podział Ukrainy na ziemie federalne z osłabionym centrum, a faktycznie o jej upadek (Wiktor Medwedczuk, Oleh Cariow);

- galicyjski – skierowany na osiągnięcie realnych wyników drogą wyzwolenia socjalnego oraz narodowego (Iwan Franko). O wzmocnienie niepodległości oraz narodowo-patriotycznej treści władzy państwowej na etapie współczesnym walczą Narodowy Ruch Ukrainy, „Swoboda”, „Samopomoc”;
- liberalny – nieapelujący do aktualnych problemów ukraińskich, uznający docelowość przejścia do zachodnich wzorców ustroju politycznego bez liczenia się z czynnikiem narodowym (Mychajło Drahomanow, obecne partie lub zjednoczenia polityczne typu „Batkiwszczyna”);
- postsowiecki – pewny tego, iż przetrwanie i rozwój Ukrainy są możliwe wyłącznie w sojuszu lub w jednym państwie na czele ze „starszym bratem”. Nawoływanie do Unii Celnej oraz do Sojuszu Euroazjatyckiego ma wielu zwolenników (była Partia Regionów oraz Komunistyczna Partia Ukrainy). Tu należy zaznaczyć, że prezydent Ukrainy Petro Poroszenko w swoim apelu powyborczym do społeczeństwa ukraińskiego zauważył, iż „sąd ludowy, wyżej którego jest tylko Sąd Boży, wydał wyrok śmierci na Komunistycznej Partii Ukrainy. Po raz pierwszy od 96 lat w parlamencie ukraińskim nie będzie komunistów [...] Sprawiedliwość zwyciężyła i wobec Partii Regionów, która w ogóle nie mogła uczestniczyć w wyborach przez zupełną utratę poparcia elektoratu (dodamy – jej resztki pod parasolą »Bloku Opozycyjnego« dostały się do parlamentu – *Aut.*)”²³;
- nieprzyjęcie „ukrainizacji Ukrainy” ze strony znacznej liczby mieszkańców Wschodu oraz Południa, wzrost liczby zwolenników dwujęzykowości niebędącej zjawiskiem naturalnym, lecz skutkiem konsekwentnych, dobrze sfinansowanych ze strony północnego sąsiada działań, przede wszystkim zombowania świadomości ludności dzięki zasobom medialnym;
- przekonanie pewnej części społeczeństwa o swojej przynależności do „ruskoho mira”, którego aktywnym propagatorem jest niestety Rosyjska Cerkiew Prawosławna, na Ukrainie zwana „Ukraińską”, lecz Patriarchatu Moskiewskiego²⁴.

Koniec roku 2013 i następane lata 2014–2015 to wielka szkoła dla społeczeństwa ukraińskiego, jak również dla każdego poszczególnego obywatela Ukrainy. Po faktycznej porażce Pomarańczowej Rewolucji mało kto mógł uwierzyć w nowy zryw społeczny. Jednak działania prorosyjskich rządów Janukowycza obudziły społeczeństwo oraz go zjednoczyły. Od pamiętnego zjazdu regionalistów w 2004 r. w Siewierodoniecku ich przywódcy przy mocnym wsparciu ze strony Moskwy usiłowali ostatecznie zrujnować ukraińskie społeczeństwo, przeciwstawiając wzajemnie Wschód i Zachód państwa, odradzając stereotypy ideologiczne, narzucając swoim zwolennikom na Donbasie „prze-

²³ <http://www.president.gov.ua/news/31495.html>.

²⁴ О.М. Куць, *op. cit.*, s. 229–230.

konanie”, że to właśnie oni „karmią całą Ukrainę”, a ci „banderowcy” i „faszyści” z Zachodu ją rujnują²⁵.

Wszelako tłumiono prądy społeczne upatrujące poratunek socjalny oraz narodowy Ukrainy w zjednoczeniu z Europą i całym światem cywilizowanym. Konkludując, należałoby powiedzieć, że kilka lat przed listopadem 2013 r. Janukowycz pogrywał z Zachodem, a premier Azarow układał we współpracy z Putinem i jego otoczeniem zasady „przyłączenia” Ukrainy do „sojuszy” kontrolowanego przez Federację Rosyjską²⁶.

Jednak po zerwaniu sprawy podpisania w Wilnie Umowy stowarzyszeniowej Ukrainy z Unią Europejską społeczeństwo ukraińskie nagle się obudziło. Władza podtrzymywana przez 300-tysięczną armadę przymusu upadła, a jej przywódcy (nie z pustymi rękoma) zbiegli do Rosji. Ta z kolei odrzuciła „płaszczyk” braterstwa i przyjaźni oraz przeszła do brutalnej agresji przeciwko niby suwerennej Ukrainie, najpierw aneksując Krym, następnie przystępując do rozpalania separatyzmu na Donbasie i próbując to samo w innych obwodach południowo-wschodnich Ukrainy. „Przypomniano” sobie, jak to powiedział Putin, że te tereny to wcale nie Ukraina, tylko Noworosja, którą należy powrócić do macierzy, czyli do Rosji²⁷.

W zaistniałej sytuacji dla Ukrainy nie jest kwestią łatwą utrzymać swoje państwo w całości w sensie politycznym i socjalno-ekonomicznym. Nowa władza wytycza sobie trudne zadania. Innego wyjścia po prostu nie ma. Zachód ją w tym na wszelki możliwy sposób wspiera. Rosja czyni wszystko, aby zrujnować Ukrainę gospodarczo, a przede wszystkim duchowo i politycznie. W końcu Ukraina musi zwyciężyć i osiągnąć rzeczywistą niepodległość. Jednak to zwycięstwo niestety będzie wymagało dłuższego czasu, a przede wszystkim ogromnych wysiłków ze strony całego społeczeństwa skupionego wokół idei jedności narodowej, o czym świadczą ostatnie wydarzenia wewnątrz ukraińskiej areny politycznej.

Streszczenie: Dzisiejsze wydarzenia na Ukrainie oraz reakcja na nie świata cywilizowanego pobudziły autorów artykułu do poszukiwania odpowiedzi na pytanie retoryczne: Dlaczego Ukraińcy dotychczas nie mogą w należyty sposób ukształtować swojej państwowości, mimo że próbowano to niejednokrotnie uczynić?

²⁵ Ю. Макар, *Що заважає українцям збудувати самодостатню державу?* Роздуми науковця, Зовнішні справи, 2015, nr 7, s. 10–14 (część pierwsza); *ibidem*, nr 8, s. 10–13 (część druga).

²⁶ О. Потехін, *Президент проти нації – 2010–2013; Загроза зростає. Хто винен?* Зовнішні справи, 2014, nr 10, s. 20–25; *Партнери, союзники... Вороги?*, *ibidem*, nr 11, s. 28–33; *Інтеграція без інтеграції*, *ibidem*, nr 12, s. 30–35.

²⁷ Ю. Макар, *Що заважає українцям збудувати самодостатню державу?* Роздуми науковця, Зовнішні Справи, 2015, nr 7, s. 10–14 (część pierwsza); *ibidem*, nr 8, s. 10–13 (część druga).

Autorzy postawili sobie za cel nie przeprowadzać analizy przebiegu wydarzeń teraźniejszych lub wcześniejszych, a spróbować przestudiować myśl naukową Ukrainy w zakresie poszukiwania odpowiedzi na palącą kwestię: Dlaczego?

W przeszłości, a współcześnie jeszcze częściej, problem ten podejmowany jest tak w środowisku naukowym, jak i w całym społeczeństwie. Autorzy dla przykładu wybrali niektóre pozycje druków badawczo-dokumentalnych, aby wyjaśnić pochodzenie dzisiejszych zjawisk nurtujących społeczeństwo ukraińskie.

Słowa kluczowe: aspekt etnopolityczny, kompleks mniejszej wartości, kształtowanie państwowości, małorosyjskość, państwowość ukraińska, proces państwowotwórczy, świadomość etnonarodowa, uświadomienie niepodległości, upośledzenie narodowe

The origin, background and nature of Ukraine's current instability

Summary: Current events in Ukraine and the world's response on them, urged the authors of the article to search the answers to a rhetorical question. Why are the Ukrainians not able to properly mold the political system, making repeatedly attempts to establish its distinguished features.

The authors of the article aim at a thorough investigating of the Ukrainian scientific thought rather than analyzing the course of events – current or previous – to give the answer to a burning issue. How come? In the past, but mostly at the present time, the problem rises both in a scientific environment and in the society on the whole. As an illustration, the authors have chosen some published research-documentary positions, to figure out the push-pull factors of the present phenomenon, disturbing the Ukrainian society.

Key words: the Ukrainian statehood, independence implementation, state establishment, ethno-political aspect

Bibliografia

- Брайчевський М., *Вибрані твори. Історико-археологічні студії. Публіцистика*, Нью-Йорк. - Київ, «КМ Академія» 1999.
- Вернадський В., *Український вопрос и русское общество*, «Дружба Народов» 1990, nr 3, s. 247–254. <http://www.president.gov.ua/news/31495.html>
- Євтух В.Б., *Етносоціологія: довідник*, Київ, НПУ ім. Драгоманова, 2011.
- Історія Русов или Малой Россіи. Сочиненіе Георгія Конискаго, Архієпископа Беларускаго*, Москва, Университетская Типографія, 1846.
- Кінан Е., *Російські історичні міти* (перекл. з англ.), Київ, Критика, 2003.
- Корсак К., Когут Е., *Розвиток малоросійської свідомості і національне будівництво*, Зустрічі, 1991, nr 2.
- Кресіна І., *Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси (етнополітичний аналіз)*, Київ, Вища Школа, 1998.
- Кучь О.М., *Етнополітичний аспект Голодомору в Україні (1932–1933 рр.)*, Харків, ХНУ, 2008.
- Кучь О.М., *Мовна політика в державотворчих процесах*, Харків, ХНУ, 2004.
- Кучь О.М., *Усвідомлена незалежність: як/чи реалізована етнополітична свобода? Українські реалії*, Харків, ХНУ, 2013.

- Куць О., Куць Ю., *Етнополітичні аспекти розбудови Української держави*, Харків, Березиль, 1999.
- Куць О., Мадін М., *Етнопціональна свідомість у державотворчих процесах*, Харків, Новое Слово 2009.
- Makar J., *Dwudziestolecie relacji ukraińsko-polskich: osiągnięcia, problemy a perspektywy na przyszłość*, [w:] *Polska, Słowacja, Europa Środkowa XIX–XX wieku: księga jubileuszowa dedykowana Profesor Ewie Orlof*, red. J. Pisuliński, E. Rączy, K. Żarna, Rzeszów, 2011, s. 407–415.
- Makar J., Burejko N., *Between West and East: Towards the Problem of Foreign Policy Orientation of Ukraine*, [w:] "Acta Scientifica Academiae Ostroviensis", Sectio A, Nauki Humanistyczne, Społeczne i Techniczne, nr 4 (2), Ostrowiec Świętokrzyski 2014.
- Макар Ю., *Що заважає українцям збудувати самодостатню державу?* Роздуми науковця, Зовнішні справи, 2015, nr 7, s. 10–14 (część pierwsza).
- Макар Ю., *Що заважає українцям збудувати самодостатню державу?* Роздуми науковця, Зовнішні справи, 2015, nr 8, s. 10–13 (część druga).
- Маланюк Є., *Книга спостережень: Проза*, Торонто, Гомін України, 1962.
- Мезько-Оглоблин О., *Люди Старої України та інші праці*, ред. Любомир Р. Винар, Острог – Нью-Йорк, 2000.
- Попович М., *XX. Червоне століття*, вид. 2-е, Київ, АртЕк, 2007.
- Потехін О., *Президент проти нації – 2010–2013; Загроза зростає. Хто винен?* Зовнішні справи, 2014, nr 10, s. 20–25.
- Партнери, союзники... Вороги?*, Зовнішні справи, 2014, nr 11, s. 28–33.
- Інтеграція без інтеграції*, Зовнішні справи, 2014, nr 12, s. 30–35.
- Почему Украина не Россия*/Автор-составитель А.А. Кокотюха, Харьков, Фолио, 2004.
- Ромарчук О., *Ідеологія «стратегічного партнерства», або рік краденої історії*, Шлях перемоги, 2012, 1 lutego.
- Сугоняко О., *Україна: повернення до себе*, Київ, Юніверс, 2000.
- Сучасна українська політика*, Київ, 2006, вип. 19.
- Терлецький Л., *Етногенез українського народу*, Львів, ПП «Інтелект-Бізнес» 2007.
- Україна і Росія: Збірник наукових праць*, Київ, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2010.
- Шкробанець О., *Процеси дисконунікації між Україною та Росією в умовах сучасної гібридної війни: інформаційні виміри*, [w:] „Історико-політичні проблеми сучасного світу”, т. 29–30, Чернівці, ЧНУ, 2015, s. 363–369.